

ver Herman Brusselmans had in *Uitgeverij Guggenheimer* mode-ontwerpster Ann Demeulemeester beledigd, ze stapte naar de rechter en die besliste eind 1999 in kortgeding dat het boek niet meer verkocht mocht worden), maar er waren nog veel meer gebeurtenissen waarvoor het woord 'censuur' met veel minder reden uit de kast werd gehaald.

Ik som er een aantal op. Lang voor 9/11 kwam de Newyorkse burgemeester Giuliani hier in het nieuws omdat hij probeerde de subsidies van het Brooklyn Museum af te schaffen, omdat die de daar georganiseerde *Sensation* tentoonstelling aanstootgevend vond. Dat mocht niet van de rechtbank op basis van het 'grondwettelijke recht op vrijheid van meningsuiting'. Bij ons weigerde De Post dan weer het *Nieuwpoortmagazine* te verspreiden, omdat de naakte vrouw op de cover een watermeloen tussen haar dijen had geklemd: het intern reglement stelt dat 'zendingen die in strijd zijn met de goede zeden niet aangenomen mogen worden'. In Denemarken diende de dierenbescherming klacht in tegen een museumdirecteur die een kunstwerk van Marco Evaristi had tentoongesteld. In de installatie konden goudvissen door mixers tot moes worden gemalen. De directeur had niet opgetreden in naam van 'het principe van de vrijheid van expressie'. Nog in Scandinavië was de Zweedse cultuurminister van plan om de 'bestaande censuurwetgeving' aan te scherpen nadat er een verband werd gelegd tussen een groepsverkrachting en het uitzenden van gewelddadige porno op betaalzenders. Maar het meest radicale voorbeeld van de semantische inflatie van het censuurconcept was dat jaar afkomstig van een aantal Vlaamse restauranthouders: onder het motto 'Censureer onze (kook)kunst niet' protesteerden zij tegen het Vlaamse verbod om de houtsnip te schieten en dus te serveren in toprestaurants.

We kunnen dit alles begripsverwarring noemen, onzindelijk taalgebruik, of juist taalontwikkeling: het recycleren van oude woorden voor nieuwe functies omdat ze in de oude betekenis te weinig gebruikt worden. De normatieve evaluatie van de linguïstische evolutie is echter niet zo belangrijk; wat belangrijk is, is de vaststelling dat ze bestaat, en dat de inhoud van het woord 'censuur' bijwijlen erg *flou* wordt. *Flou*, zoals in *flou artistique*.

In de aangehaalde archiveringsperiode was er namelijk een overwicht aan kunstzinnige censuurgevalletjes, zoals ook blijkt uit

de opsomming hierboven. Dat is vandaag niet anders: het blijkt steeds weer een handige manier om in het nieuws te komen, ook al beweren de kunstenaars/curatoren/museumdirecteurs achteraf uiteraard dat dat nooit de bedoeling is geweest. Zo ook in Mechelen: hoewel de tentoonstelling vooraf expliciet was aangekondigd als een initiatief om 'enige landelijke terughoudendheid rond erotiek [te] doorbreken' (zie o.m. berichtgeving in *Het Nieuwsblad* van 30/10/2002) - en men er dus blijkbaar van uitging (terecht, zo bleek) dat er nog iets te doorbreken was - begreep Dirk Verstockt, artistiek leider van nOna, er bij monde van zijn eigen opiniestuk niets meer van: 'Waarom er zes werken in beslag werden genomen? Wij hebben er het raden naar.'

Breken doet pijn en pijn roept weerstand op. Zo onbegrijpelijk is dat niet. Het is zelfs te verwachten. Hadden ze bij nOna dan nooit aan de mogelijkheid gedacht dat hier een of andere burgerman-met-macht aanstoot aan zou nemen? Nooit op een ietsiepietsie controversale gehoopt? Organisatoren van pornofestivals kunnen toch niet zo naïef zijn?

Begripsontwarring

In de nOna-affaire zijn er twee cruciale momenten, waarbij iedere keer met het begrip censuur werd gezwaaid door de beklagden of andere leden van weldenkend links. Het is belangrijk de twee momenten uit elkaar te houden, want het gaat over fundamenteel andere dingen. Het eerste wapenfeit is veruit het interessantste: het editoriaal van Mathias Danneels, hoofdredacteur van *Het Nieuwsblad*, getiteld: *Stop de banalisering van het waardevolle*, waarin de moraalridder vraagtekens plaatst bij het zedenbesef van nOna en bij uitbreiding de hele kunstwereld, en vooral ook bij het feit dat de pornotentoonstelling meegefinancierd werd door de Vlaamse overheid. Het tweede moment is de uitzending van het VTM-programma *Recht van Antwoord*, waarin Dirk Verstockt en Katrien Jacobs de tentoonstelling verdedigden tegen onder meer diezelfde Mathias Danneels en, vooral, Dennis Black Magic. De laatste kondigde daar aan dat hij klacht zou neerleggen tegen de tentoonstelling, op basis van de wet op de openbare zedenschennis (n.a.v. werken die plasseks en bestialiteit te zien gaven, waaronder de beruchte inktvisfoto's³), het aanzetten tot ontucht (omdat nOna ook een *Bring your own porn*-avond organiseerde), en de schending van de privacy (de Japanse kunstenaar Yoshie

Suzuki tongzoende voorbijgangers en legde die ontmoetingen vast).

Gezien de wijdverspreide inflatie van het censuurbegrip kunnen beide momenten inderdaad als (pogingen tot, aanzetten tot?) censuur worden aangeduid. Het zal voor iedereen duidelijk zijn dat 'censuur' in het tweede geval veel letterlijker mag worden opgevat dan in het eerste, maar als koks zich al gecensureerd wanen als ze geen houtsnip meer mogen schieten, dan kan men het geafronteerde lezers van Danneels' editoriaal niet euvel duiden dat ook zij met een preventief censuurspandoek gaan zwaaien.

Pleidooi voor censuur, s.l.

Omdat het na de zopas geschetste linguïstische evolutie niet meer zo makkelijk is om ronduit te stellen dat Danneels' stukje echt *niets* met censuur te maken heeft, moet de klassieke humanistische afwijzing van censuur - alle censuur is uit den boze - genuanceerd worden. Voor het soort oproep tot 'censuur' dat Danneels in zijn stuk lanceerde - censuur *sensu latiore* dus - moet zeker plaats blijven. De kunstbende die Danneels' mening - en aanverwante conservatieve opinies - wil bedelven onder verontwaardigde reacties lijkt, terwijl ze het Principe van de Vrije Meningsuiting nog laat nagalmen, de vrije meningsuiting van anderen tegen te willen gaan. Iemand die het artistieke subsidiebeleid durft te bekritisieren zou men nog het liefst de mond snoeren - want zo iemand begrijpt niets van kunst, en al helemaal niets van democratie.

Er zijn twee redenen waarom ik Danneels' demarche toejuich. Ten eerste is het een pertinent voorbeeld van iemand die kunst op basis van ethische principes afkeurt, of zelfs lijkt te willen tegengaan (de imperatief in de titel van zijn stuk laat wat dat betreft niets aan de verbeelding over). Ten tweede rakelt hij zoals gezegd de discussie over de cultuursubsidies weer op. Op die manier geeft Danneels aandacht aan twee essentiële vragen omtrent kunst en kunstpolitiek: 'wat is kunst?' en 'moeten we kunstenaars subsidiëren?' Dat zijn vragen die steeds opnieuw gesteld moeten worden. Het tweede punt is evident, maar wordt vaak vergeten: het is ronduit essentieel voor de kunstenaar én de samenleving die hem subsidieert dat hij zich realiseert dat de financiële ondersteuning geen verworven recht is; dat het geld dat hij voor zijn voorstelling, film of installatie krijgt ook naar onderwijs of het OCMW had kunnen gaan.⁴ Het eerste punt is